משנה · ראשונים · ר״ש משאנץ

ר"ש משאנץ על משנה ביכורים

רבנו שמשון [הר"ש] משאנץ

ספריית אור ברסלב · or-breslev.co.il

ר"ש משאנץ על משנה ביכורים

רבנו שמשון [הר"ש] משאנץ

מקור הטקסט: ספריא · רישיון: לפי המהדורה: נחלת הכלל או Creative Commons

התכנים שלפניכם נאספו, מוינו, סוננו ונערכו בעמל רב ובמסירות על ידי צוות פרויקט 'אוצריא' (otzaria.org).

לקריאה באתר, עם המפרשים והמקורות ליד כל שורה: https://or-breslev.co.il/library/רש-משאנץ-על-משנה-ביכורים/
הקובץ נוצר ב־17 בנובמבר 2026 מגרסה v38-202611162349 של הספרייה.

תוכן העניינים

פרק א 4
משנה א 4
משנה ב 4
משנה ג 5
משנה ד 5
משנה ה 6
משנה ו 7
משנה ז 7
משנה ח 7
משנה ט 8
משנה י 8
משנה יא 8
פרק ב 9
משנה א 9
משנה ב 10
משנה ג 12
משנה ד 12
משנה ה 13
משנה ו 14
משנה ז 14
משנה ח 14
משנה ט 15
משנה י 15
משנה יא 15
פרק ג 16
משנה א 16
משנה ב 16
משנה ג 17
משנה ד 17
משנה ו 17
משנה ז 18
משנה ח 19
משנה ט 19
משנה י 19
משנה יב 20
פרק ד 21
משנה ב 21
משנה ג 22
משנה ד 23
משנה ה 23

פרק א

משנה א

והבריך לתוך של יחיד או לתוך של רבים שחפר בארץ והבריך יחור אחד מן האילן וטמנו בעפר והוציא ראש היחור לרשות חברו או לרשות הרבים: וכן המבריך מתוך של יחיד או מתוך של רבים לתוך שלו. שהאילן נטוע ברשות חברו או ברשות הרבים וההרכבה יוצאה לתוך שלו בהני תרתי אינו מביא לפי שהזקינה רבייה מן הבריכה והבריכה מן הזקינה וכתיב אדמתך דבעינן כל גידוליו מאדמתך כדקתני סיפא מאיזה טעם אינו מביא:

וכשהנטיעה והבריכה שניהן לתוך שלו ודרך היחיד או הרבים מפסיק כגון שיש ב' גנות משני צדי דרך הרבים והבריך מזה לזה בהא פליגי רבי יהודה ורבנן דרבנן אפי' בהא פטרי דמכל מקום מרשות הרבים ינקי ואין כל הגידולין מאדמתו ורבי יהודה מחייב משום דיש לו רשות לעשות כן כיון דלא מפסדי רבים מידי כדאמר בירושלמי:

משנה ב

אריסי' מקבל את השדה למחצה לשליש ולרביע חכירות מקבל השדה בכך וכך כורין לשנה דבר קצוב בין עבדא בין לא עבדא:

סקריקון ממונה להרוג נפשות וכשבא להורגו אומר לו שא קרקעי והניחני ולשון נוטריקון הוא ואע"ג דיהיב ליה אין מביא ממנה בכורים דלאו אחולי אחיל כדאמר בהניזקין (דף נה:) דאמר האי לישקול למחר תבענא ליה בדינא:

ירושל' (הל' א) א"ר אמי אתיא דר' יהודה כר"א דתני תמן [ב"ב ס:] אין עושים חלל תחת ר"ה בור שיח ומערה ור"א מתיר כדי שתהא עגלה טעונה אבנים מהלכת כמה דר"א תמן תחת רשות הרבים שלו כן ר' יהודה אמר הכא תחת ר"ה שלו רבי שמואל בר יצחק בעי אי כר' אליעזר יביא ויקרא א"ר יוסי מסתברא סבר רבי שמואל בר יצחק שר' אליעזר מתיר לעשות כן והן שלו לעולם אלא רבי אליעזר מתיר לעשות כן וכל הקודם בהו זכה פירוש אי כרבי אליעזר יביא ויקרא דקסבר והן שלו לעולם ומתני' קתני ר' יהודה אומר כזה מביא משמע מביא ואינו קורא ומסיק דאינו שלו לעולם ואם בא אחר להשתמש באותו חלל שתחת רשות הרבים כל הקודם זכה הלכך מביא ואינו קורא ולרבנן אינו מביא דלית להו דרבי אליעזר וקשה הא דאמר עולא בסוף לא יחפור (בבא בתרא דף כז:) אילן הסמוך למיצר בתוך י"ו אמה גזלן הוא ואין מביא ממנו בכורים אמאי הא ברשות נוטע בתוך שלו ואפילו לרבנן יביא אף על גב דנמשכ' יניקתו עד י"ו אמה:

משנה ג

חוץ משבעת המינין. חטה ושעורה ותאנה ורמון וזיתים דבש היינו תמרים וכולהו דריש בירושלמי (הלכה ג) אילו נאמר ולקחת ראשית כל פרי האדמה הייתי אומר כל הדברים חייבין בבכורים תלמוד לומר מראשית ולא כל ראשית אי מראשית אין לך אלא חטין בלבד תלמוד לומר כל פרי האדמה ריבה וריבה את הכל נאמר כאן ארצך ונאמר להלן חטה ושעורה וגו' מה ארץ האמור להלן בז' המינים הכתוב מדבר אף כאן בשבעת המינין הכתוב מדבר זית שמן זה אגורי רבי אמי בשם רבי יוחנן אמר למה נקרא שמו אגורי שאוגר שמנו לתוכו וכל הזיתים מאבדן שמנן [בתמיה] א"ר חנינא כל הזיתים הגשמים יורדין עליהם והן פולטן שמנן וזה הגשמים יורדין עליו והוא אוגר שמנו לתוכו ודבש אלו התמרים [תמרים] שבהרים ופירות שבעמקים גרועין הן ופליגי בפ' כל הקרבנות (דף פד:) היכא דהביא אם קידש או לא קידש:

ולא קבלו מהם. בסוף חלה היא שנויי' ושם פירשנו:

משנה ד

הגר מביא ואינו קורא. בתוספתא (פ"א) תניא כל הגרים מביאין ולא קורין ובני קיני חותן משה מביאין וקורים דכתיב (במדבר י':כ"ט) לכה אתנו והטבנו לך ויכולים לומר אשר נשבעת לאבו תינו שהרי נדר לו ליתרו ובירושלמי (הל' ד) קאמר רבי יונה ור' יוסי תרויהון בשם ר' שמואל בר יצחק בבני קיני חותן משה היא מתני' ופריך עלה ובני קיני חותן משה מביאין וקורין דכתיב לכה אתנו והטבנו לך:

אם היתה אמו מישראל מביא וקורא. בירושל' (שם) פריך כלום נשבע לנקבות ולא משני מידי ושמא לא חש לשנויי דלאו פירכא היא והדר קאמר תני בשם רבי יהודה גר עצמו מביא וקורא מה טעם כי אב המון גוים נתתיך לשעבר היית אב לארם מיכן ואילך אב לכל הגוים רבי יהושע בן לוי אמר הלכה כרבי יהודה אתא עובדא קומי רבי אבהו והורה כרבי יהודה כלומר לא שהיו בכורים בימיו אלא לענין מתפלל בינו לבין עצמו שאומר אלהי אבותינו אלהי אבות ישראל גרים ובני גרים אלהי אבותינו ופריך והתנינן היתה אמו מישראל אומר אלהי אבותינו אבל גרים בני גרים לא ושני בנכרי הבא על בת ישראל בעבירה ולא שנשאת לנכרי ופריך כלום הדא מתכוין אלא לאברהם ליצחק וליעקב וכי אברהם ויצחק ויעקב אבותיו היו כלומר ואפילו בבן גרים היא מתניתין ומיהו אין הלכה כן כדפרשינן דהלכה כרבי יהודה:

משנה ה

בת גרים לא תנשא לכהונה. מילתיה דרבי אליעזר שנויה בפ' עשרה יוחסין (קידושין דף ע.) ופליגי תנאי ואמר רבי יוחנן וכולם מקרא אחד דרשו:

והשליח. אמרינן בירושל' (הל' ה) שלח ר' יוסי בשם ר"ל בשם ר' הושעיא בשליקטן לשלחן ביד אחר אבל אם ליקטן להביא הוא לא ישלחם ביד אחר שכל הבכורים שנראו להיותן בקריאה אינן ניתרין אלא בקריאה ובפ' המוכר את הספינה (בבא בתרא דף פא:) ובסוף השולח (גיטין דף מז:) א"ר יוסי בר חנינא בצרן ושגרן ביד שליח ומת שליח בדרך מביא ואינו קורא דכתיב ולקחת והבאת עד שתהא לקיחה והבאה באחד פירש שם רבינו שמואל דאם עשה השליח הכל נהי דאין השליח קורא כדתנא הכא הבעלים מיהא קורין ואומר הנה הבאתי דשלוחו של אדם כמותו והשתא קשה דמדנקט ומת שליח בדרך משמע דלקיחה מתוך הבית היינו לקיחה שעשה השליח והבעלים עשו הבאה לעזרה ולא נקט בצרן אלא לפי שדרך הבעלים משלחין מה שרוצין וא"כ מה לי ליקטן והביאן הוא מה לי ליקטן ושילחן ביד אחר תרוייהו חזו לקריאה נינהו ואין ניתרין אלא בקריאה ואין לפרש דהאי ומת שליח כמו או מת דאם כן הוה ליה למימר או שבצרן שליח ומת בדרך ומיהו יש לפרש דבצירה היא הלקיחה [ורבותא] נקט אע"פ שגם הם גמרו ההבאה לאחר [שמת] שליח בדרך אפילו הכי לא קרינא ביה לקיחה והבאה בא' מאחר ששליח עשה מקצתה מ"מ צ"ל דההיא בשבצרו לשלחן ביד אחר כדמוקי בירושל' (שם) מתני' דאם בצרן להביאן הוא כיון דנראו לקריאה נדחו בששיגרן ביד שליח הו"ל למימר ירקבו וה"נ אמרי' בפ' ואלו הן הלוקין (ד' יח:) הפריש בכורים קודם לחג ועבר עליהם החג ירקבו משום דנראו ונדחו וגריעי מהפריש אחר החג דמביא והפריש ומכר שדהו נמי דבסמוך מוקי לה בירושלמי בשנתן דעתו למכור מתחלה ויבש המעין ונקצץ האילן כשיבש משעה ראשונה והא דא"ר אבהו בשם ר' יוחנן היורש מביא ואינו קורא מדקדק עליה בירושל' מה תנן קיימין בחיי אביו שלוחו הוא ואם לאחר מיתת אביו שלו הן אלא כן אנן קיימין בשהיה אביו חולה או מסוכן:

והאשה מביאה ואינה קוראה אבל בעלה מביא וקורא כדתנן בסוף השולח (שם) ולביתך מלמד שאדם מביא בכורים מנכסי אשתו וקורא ומסיק התם מתוך ברייתא אחרת דלא איירי בחיי אשתו לריש לקיש אלא לאחר מיתה ואיצטריך קרא להיה מביא ושמע שמתה וכן בירושלמי שאינה יכולה לומר אשר נתתה לי. דבין למאן דאמר ב"ב (דף קיז.) ליוצאי מצרים נתחלקה הארץ בין למאן דאמר לבאי הארץ לא היו נקבות בכלל:

ירושלמי (שם) כתיב ושמחת בכל הטוב אשר נתן לך ה' אלהיך ולביתך (דברים כ"ו:י"א) מלמד שאדם מביא ביכורין מנכסי אשתו וקורא ריש לקיש אמר לאחר מיתה הא בחייה לא רבי יוחנן אמר לא שנייה היא מחיים היא לאחר מיתה:

משנה ו

מביא ואינו קורא. בפ' המוכר את הספינה (בבא בתרא דף פא:) מפרש דמספקא להו לרבנן אי קנה קרקע אי לא לפיכך מביא דשמא קנה קרקע ואינו קורא דשמא לא קנה קרקע ור' מאיר פשיטא ליה דקנה קרקע לפיכך מביא וקורא ואם תאמר והא לא קנה אלא תחתיהן וביניהן וחוצה להן כמלא אורה וסלו וקשיא מיכן לעולא דסוף לא יחפור (בבא בתרא דף כז.) דבעי י"ו אמה וי"ל דהכא כשהענפים יוצאים חוץ לי"ו אמה ואם תאמר כי לא קנה קרקע נמי מביא וקורא כמו מוכר שדהו לפירות לרבי יוחנן דאמר בסוף השולח קנין פירות כקנין הגוף דמי וי"ל דהני מילי כשהקרקע קנוי לפירות ולכל מה שירצה אפי' לאוקומי בה חיותא ולמישטח ביה פרי אבל כאן פירות האילן קנה:

יבש המעין. שאילן חי ממנו וכשיבש או נקצץ קודם שהפריש דאי בשיבש או נקצץ אח"כ הרי נראו לקריאה ונדחו וירקבו:

ר' יהודה אומר מביא וקורא. דלא חיישׁ באילן כיון שהקרקע קיים:

מן החג ועד חנוכה מביא ואינו קורא. כדדרשינן בפ' כל שעה (פסחים דף לו:) מאי ושמחת זמן שמחה וכן בסיפרי דריש יכול שאתה קורא כל זמן שאתה מביא ת"ל ואמרת ושמחת אין קריאה אלא בשעת שמחה כשתמצא לומר מעצרת עד החג מביא וקורא כלומר דשעת שמחה הוא כל זמן שאדם מלקט פירותיו ומכניס לבית דהיינו עד החג האסיף אבל מהחג עד חנוכה מביא ואינו קורא דדרשינן בסיפרי אשר תביא מארצך כל זמן שמצוים מארצך ועד חנוכה מצויין ואינן כלין לחיה מן השדה:

משנה ז

והשני. אותו שקנה מאותו המין שהביא הראשון אינו מביא ומפרש בירושל' (הל' ז) מה טעמייהו דרבנן דכתיב הגדתי היום פעם אחד הוא מגיד ולא שתי פעמים ופריך ולית ליה לרבי יהודה כן דאמר אף מאותו המין מביא וקורא ומשני אית ליה באדם אחד אבל בשני בני אדם מגיד וחוזר ומגיד:

משנה ח

נבזזו. לשון ביזה שאונסין ממנו:

נימוקו. נרקבו:

אין חייבין עליהן חומש. בירושלמי (שם) אמר רבי יוחנן משום יחידי אני שונה אותה ותני כן רבי שמעון בן יהודה משם רבי שמעון והשניים אין חייבים עליהם חומש:
נטמאו בעזרה מביא ואינו קורא. ואין צריך להביא אחרים תחתיהן, שכבר באו לבית. ומאי מביא, מפרש בירושלמי (שם) כלומר מפזרן בעזרה. רבי עוקבא בשם רבי יוסי בר חנינא נטמאו הביכורין הסלים ניתנין לכהן דכתיב (דברים כ"ו:ד') ולקח הכהן הטנא מידך:
והביא ממין אחר הרי זה אינו קורא. אמרינן בירושלמי (שם) למי נצרכה לרבי יהודה דאמר מגיד וחוזר ומגיד ואמרינן בירושלמי א"ר יונתן תני רבי שמעון בר יוסי ואמרת ושמחת הוי אומר על השמחה כלומר שיש שמחה במין הראשון אי נמי קאי אניטמא[ו] בעזרה דאינו קורא דכיון דנטמאו ליכא שמחה.

משנה ט

והביא ממין אחר הרי זה אינו קורא. אמרינן בירושלמי (שם) למי נצרכה לרבי יהודה דאמר מגיד וחוזר ומגיד ואמרינן בירושלמי א"ר יונתן תני רבי שמעון בר יוסי ואמרת ושמחת הוי אומר על השמחה כלומר שיש שמחה במין הראשון אי נמי קאי אניטמא בעזרה דאינו קורא דכיון דנטמאו ליכא שמחה.

משנה י

מעבר הירדן הוא דמביאין מכל הני אבל משאר מקומות לא כדתנן בריש פרקין (משנה ג) שאינו מן המובחר אבל מעבר לירדן מעלו:
ארץ זבת חלב ודבש. בירושל' (הל' ח) תני אשר נתתה לי ולא שנטלתי מעצמי מה דביניהון א"ר בון חצי שבט מנשה ביניהון מאן דאמר אשר נתתה לי ולא שנטלתי מעצמי חצי שבט מנשה לא לקחו מעצמן מאן דאמר ארץ זבת חלב ודבש אפילו כן אינה ארץ זבת חלב ודבש:

משנה יא

הקונה ג' אילנות. בסתם קנה קרקע לפיכך מביא וקורא ואפי' רבנן דפליגי עליה לעיל (מ"ו) בשנים בשלשה מודו דקנה קרקע שקנה י"ו אמה לעולא כדאמר בפרק לא יחפור (בבא בתרא דף כז.):
בעלי אריסות ותכורות. בירושלמי (הל' ט) א"ר חייא בחכירי בתי אבות היא מתני' תני חכירי בתי אבות אינן מביאין רבי יהודה אומר הן עצמן מביאין וקורין:

פרק ב

משנה א

חייבין עליהן מיתה וחומש. בסוף פ"ק דחלה (מ"ט) קתני כי האי גוונא גבי חלה ותרומה ודין ביכורים כדין תרומה דאיתקוש דדרשינן ותרומת ידך אלו ביכורים בהערל (דף עג:) ואם תאמר דבתוספתא (פ"א) תניא חומר בתרומה מה שאין כן במעשר שני וביכורים שהתרומה אינה ניטלת אלא מן המוקף ואינה ניטלת אלא מן הגמור ואינה ניטלת מן הטהור על הטמא ומדמעת וחייבין עליה חומש ונוהג בכל הפירות מה שאין כן ביכורים ונוהגת בכל השנים מה שאין כן במעשר שני פירוש ביכורים לא מוקף בעי ולא נגמרה מלאכתו בעי דאפילו במחובר קורא שם ואם ליקט מקצת פירות ונטמאו מפריש מן הטהורה ותרומה אינה ניטלת כדתנן בפרק שני דתרומות וביכורים אינן נוהגין בכל הפירות אלא בשבעת המינים קתני מיהת דתרומה מדמעת וחייבים עליה חומש מה שאין כן בביכורים ויש לומר דהתם איירי בקריאת שם בעלמא קודם שהביאן לעזרה ומתניתין דהכא דחייבין עליהן מיתה וחומש לאחר שבאו לעזרה ואפילו קודם קריאה ותנופה לא מעכבי:

מה שאין כן במעשר שני. דשרי לזרים ואינן נכסי בעלים דאסור לקנות מהן בהמה ועבדים כדתנן בסוף פ"ק דמעשר שני (מ"ז.) והוא הדין כל דבר דאסור כדפרשי' בסוף מעשר שני דלא ניתן אלא לאכילה ושתיה וסיכה ובטל ברוב דאינו צריך ק"א כדדרשינן בהזהב (דף נג.) [ואין] טעונין רחיצת ידים כדאיתא בשילהי אין דורשין (חגיגה דף יח:) ואין צריך הערב שמש כדדרשינן בהערל (דף עג:) דטבול יום אוכל במעשר ויש לתמוה דהא בסיפא דקתני ואסור לאונן ומפרש בהערל (שם) משום דאיתקוש בכורים למעשר וא"כ מעשר נמי נילף מבכורים לחייב מיתה האוכלו בטומאת הגוף ולענין זרות ניחא דבהדיא שרי רחמנא לזר ויש לומר דמיתה ממעטה דכתיב בתרומה (ויקרא כ"ב:ט') ומתו בו כי יחללוהו בו ולא במעשר [כדדרשינן ביש מותרות (דף פו.) בו ולא במעשר] ראשון דאפילו לרבי מאיר דאסר לזרים לענין מיתה מודה דפטור וגם במעילה נמי פטרי' ממיתה בפרק הנשרפין (סנהדרין דף פד.) מדכתיב בו בתרומה ולא במעילה והא דלא ילפינן מעשר מבכורים לענין ק"א משום דיש לו מתירין אפילו באלף לא בטיל והא דבטל ברוב בשאין לו מתירין כדאיתא בפרק הזהב משום דא' ומאה דרבנן היא והא דדרשינן ליה בסיפרי מאת מקדשו ממנו אסמכתא בעלמא כדמוכח בפרק יוצא דופן (נדה ד' מז.) דדימוע דרבנן ובסוף הערל (יבמות דף פב.) (אמר) גבי שאני אומר חולין לתוך חולין נפלו וכן ערלה וכלאי הכרם דדריש בסיפר' דבטלין במאתים אמרינן בהניזקין (דף נד:)

גבי נפלו ונתפצעו דמדאורייתא בטיל ונכסי כהן דלא ילפי ביכורים ממעשר דלחומרא מקשינן [ולא לתרומה לקולא] משום דבפרשת קרח כתיב בכורי כל אשר בארצך אשר יביאו לה' לך נתתים ויש לדרוש מדכתיב לך שלך הוא לקדש את האשה כדדריש גבי גזל הגר בפ' ב"ש בזבחים (דף מד:) ובהגוזל קמא (דף קט:):

משנה ב

הבאת מקום. דכתיב (דברים י"ב:ה'-ו') והבאתם שמה עולותיכם וזבחיכם ואת מעשרותיכם ותרומת ידכם והיינו בכורים כדאמרינן בהערל (דף עג:) גבי ותרומת ידך:

וטעונין ודוי. דכתיב גבי מעשר בערתי הקדש מן הבית:

ואסורין לאונן. דכתיב במעשר (דברים כ"ו:י"ד) לא אכלתי באוני ואיתקוש בכורים למעשר:

ורבי שמעון מתיר. דתרומה קרנהו רחמנא כמפורש בהערל (שם):

וחייבין בביעור. מפרש בירושלמי (הל' ב) בכורים מנין א"ר יעקב בר אחא בשם רבי אליעזר בערתי הקדש הקדש העליון במשמע:

ור' שמעון פוטר. כטעמיה דתרומה קרנהו רחמנא והא דמשמע בפ' בתרא דמעשר שני (מ"י) דתרומה חייבת בביעור לא קשיא מידי כמו שפירשתי שם:

ואסורים בכל שהן מלאכול בירושלים. האי אסורין כמו אוסרין כדמפרש בירושלמי כלומר לענין שלא לאכול [אלא] בירושלים הם אוסרין בכל שהן דאפילו באלף לא בטיל משום דהוי דבר שיש לו מתירין דאפשר להעלותו לירושלים והא דתנן לעיל דבכורים עולין באחד ומאה כשנתערבו בחולין דלענין זרים לאו דבר שיש לו מתירין הוא והכא בבכורים שנתערבו בתרומה דליכא אלא איסור מחיצות ויש לאסור דיש לו מתירין לירושלים וכן הגידולין אסורין מלאכול [חוץ מירושלים] אלא יעלם ויאכלם בירושלים והמעשר אם לא ירצה להעלותו יפדה אותו בזמן זרעו כדתנן בפ' ט' (מ"ד) דתרומות:

אף לזרים ולבהמה. אדרבי שמעון דבתריה קאי אף לזרים ולבהמה רבי שמעון מתיר ואין זה מדברי חכמים דהכי אמרינן בירושלמי (שם) כיני מתני' ואסורין כל שהן מלאכול בירושלים ורבי שמעון מתיר וגדוליהן אסורים מלאכול בירושלים ורבי שמעון מתיר ואף לזרים ולבהמה רבי שמעון מתיר ואף רבנן מודו ליה כלומר מודים חכמים לרבי שמעון דבמקום שהן מותרים כגון בירושלים מותרין אף לזרים ולבהמה ומשום ביכורים נקיט זרים והדר קאמר מן מהו דמותיב רבי שמעון רבנן אין אתם מודים שהן מותרין לזרים שהן מותרין לאכילת בהמה ויש מחיצה לזרים ויש מחיצה לבהמה כלומר וכי מחיצה מועלת לזרים להתיר בכורים לזרים ויש מחיצה לבהמה כלומר בין במעשר בין בבכורים

וכי מחיצה מועלת להתירו לבהמה ובירושל' (שם) הקשה חד סב' לרבי יוחנן מהא דתנן בפרק ט' דתרומות (מ"ד) גידולי מעשר וביכורים חולין והכא קתני גידוליהן אסורין ושני ליה הכא דאתמר גידוליהן מותרין בדבר שזרעו כלה ודתימר גידוליהן אסורין בדבר שאין זרעו כלה אמר ליה והא תנינן איזה דבר שאין זרעו כלה כגון הלוף שוטה והבצלים ובהני אין בכורים נוהגין אזל רבי יוחנן שאל לינאי א"ל למעשר שני הושבת כלומר לענין מעשר שני נאמר תירוץ זה ורבי הילא משני התם הן דתימא גידוליו אסורין רבנן והן דתימא גידוליו מותרין רבי שמעון ופריך עלה דהא קתני גבי מעשר דמסכת תרומות פרק ט' (מ"ד) ופודה בזמן זרען אלמא שטעונים מחיצה ורבי שמעון בכל ענין שרי ומסיק רבי ירמיה רבי אמי בשם ריש לקיש הן דתימר גידוליו אסורין באיסור מחיצה והן דתימר גידוליו מותרים היתר זרות והשתא ניחא דלא קשה מביכורים ומעשר שני כדר' יוחנן דהכא בשאין זרעו כלה אי נמי שלא רצה לפדות בדמי זרען קאמר דאסורים מלאכול בירושלים אי נמי לענין דשרו בירושלים לבהמה קאמר התם גידוליו חולין אבל מחיצה בעו משום דמי זרען וצריך ליישב מאי מה שאין כן בתרומה דאי משום דגידולי תרומה שרו חוץ לירושלים אפילו תרומה עצמה שריא ולא שייך לענין זה למיתני מה שאין כן בתרומה דכבר תנא ליה טעונין הבאת מקום ויש לומר משום דהנך במקום שגידוליהן חולין לכל דבר משכחת בהו איסורא כגון מלאכול בירושלים מה שאין כן בתרומה דבמקום שגידוליהן חולין כגון גידולי גידולין בדבר שזרעו כלה לא משכחת בהן שום איסור וכי האי גוונא הוו אוסרים בכל שהן דאע"ג דזה וזה שנתערבו בחולין עולין באחד ומאה מ"מ משכחת בבכורים שאוסרים בכל שהן כגון דנתערבה בתרומה אבל בתרומה לא משכחת בשום מקום שאוסרת בכל שהוא ויש מפרשים דמתני' איירי בשנתערבו בירושלים או נזרעו בירושלים ומחלקים בין בירושלים לחוץ לירושלים ולא יתכן כלל מדלא משני הכי בירושלמי:

מה שאין כן בתרומה. דאינה טעונה הבאת מקום ואינה טעונה וידוי ובירושלמי (שם) פריך תמן תנינן וגם נתתיו ללוי זו תרומה ותרומת מעשר תמן אתמר תרומה טעונה ודוי וכה אתמר אין טעונה ודוי א"ר הילא תני תמן המעשר והבכורים אחד הנותנן ואחד הנוטלן טעונין ודוי תרומה נותנן טעונה ודוי נוטלת אין טעונה ודוי א"ר זעירא רבנין דהכא אמרי מי שיש לו מעשר בפ"ע מתודה מי שיש לו תרומה בפ"ע אינו מתודה בפ' הערל אמרינן דשייר אוכלן בטומאת עצמן לוקה ואסור לבער מהן בטומאה משא"כ בתרומה:

משנה ג

אוסרין את הגורן משום טבל אבל ביכורין אינן טובלין ובירושל' (הל' ג) אמרי' ניחא תרומה אוסרת את הגורן המעשר אוסרת את הגורן תיפתר שהקדימו בשבולין דא"ר אבהו בשם ריש לקיש מעשר ראשון שהקדימו בשבלין פטור מתרומה גדולה משמע שרוצה לפרש אוסרין את הגורן דאע"פ דלא נתמרחה קובעים אותה לאוסרה באכילת עראי כההיא דתנן בפ"ב (מ"ד) דמעשרות ומייתי לה בפ' המביא כדי יין (ביצה דף לה:) פירות שתרמן עד שלא נגמרה מלאכתן ר' אליעזר אוסר לאכול מהן עראי ורבנן מודו בתורם מן הכלכלה ולהכי קשיא ליה במעשר היכי משכחת לה דאסר שהתרומה לעולם קודמת ומשני בשהקדימו בשבלין ולא מייתי דרבי אבהו אלא לאשמעינן שחל שם מעשר כשהקדימו בשבלין ואע"ג דרבי אבהו איירי במעשר ראשון ומתניתין במעשר שני לא שנא (כדאיתא בירושלמי בפ' קמא דחלה דא"ר יוחנן מעשר ראשון שהקדימו בשבלין פטור מן המעשרות) ומיהו בסיפא דמתני' דקתני גבי תרומת מעשר שאוסרת את הגורן כתרומה לא יתכן לפרש בכי האי גוונא שהקדימה דאי אפשר להפריש תרומת מעשר עד שיקרא שם למעשר ונמצא שכבר נאסר הגורן אלא דטובלת לאסור באכילה עד שיפרישנה כתרומה גדולה מה שאין כן בביכורים ובכי האי גוונא היה יכול לפרש כאן:

יש להן שיעור דתרומה תרי ממאה ונוהגין בכל הפירות וביכורים בז' המינין:

סיקריקון וגזלן תרומתן תרומה כדאמרינן בתרומות גבי גנב וגזלן:

משנה ד

במחובר לקרקע. כדתנן לקמן אדם יורד לתוך שדהו ונפקא לן בירושלמי (שם) מדכתיב (במדבר י"ח:י"ג) בכורי כל אשר בארצם:

כל שדהו בכורים. דכתיב (יחזקאל מד) כל בכורי כל

וחייב באחריותם. דכתיב (שמות כ"ג:י"ט) בכורי אדמתך תביא בית ה':

וטעונין קרבן. נאמר כאן שמחה ונאמר להלן שמחה מה להלן שלמים אף כאן שלמים:

ושיר. נאמר כאן טוב ונאמר להלן (יחזקאל ל"ג:ל"ב) יפה קול ומטיב נגן:

ותנופה. דכתיב (דברים כ"ו:ד') ולקח הכהן הטנא מידך והניחו לרבות הבכורים שיעענו תנופה כרבי אליעזר בן יעקב (סוכה דף מז:) ובפ' כל המנחות באות מצה (מנחות דף סא.) גמר יד יד משלמים:

ולינה. ופנית בבוקר והלכת לאהליך כל פנות שאתה פונה לא יהו אלא בבוקר א"ר יונתן הדה דתימא בשאין עמהן קרבן אבל יש עמהן קרבן בלא כך טעונים לינה מחמת הקרבן כדדרשינן בסיפרי והארכנו בפרק לולב וערבה ובפ' קמא דר"ה (דף ה) וכל הני ליתנהו

בתרומה דאין תרומה ומעשר אלא בתלוש ואין עושה כל גרנו תרומה דבעינן ראשית ששיריה ניכרין כדאמרינן בראשית הגז (דף קלו:):

[**בכל** ספרי הש"ס נחסר פי' הר"ש מכאן עד סוף המסכת וכן מפ' אנדרוגינוס ומלאו חסרונו בפי' ר"י בר מלכי צדק ואנחנו השבנו את האבדה מפי' ר"ש ההוא למקומה. והדפסנוהו בזה ע"פ העתקת כ"י מעקד הספרים בפאריס. ואת פי' מהר"י בר מ"צ הדפסנו מתוך הכ"י המדוקדק יותר מהנדפס בספרי הש"ס]:

משנה ה

מן הטהור על הטמא. פירוש משא"כ בתרומה גדולה והטעם פירשתי בריש פ' שני דתרומות:

ושלא מן המוקף. דאמרי' בירושל' בריש פרק שני דתרומות (הל' א) מכל חלבו את מקדשו ממנו תרומת מעשר לימדה על תרומה גדולה שניטלת מן המוקף והיא נטלת שלא מן המוקף ומנין שלא מן המוקף מכל מעשרותיכם תרימו אפילו אחד ביהודה ואחד בגליל. ותימה דבסוף פרק כל הגט (גיטין דף ל:) משמע דתרומת מעשר בעי מוקף דפריך עלה וכי נחשדו חברים לתרום שלא מן המוקף ואומר ר"ת דמדרבנן בעי מוקף ותימה אי מדרבנן בעי מוקף בתרומה כי היכי דתני יש לה שיעור כתרומה דהא דיש לה שיעור כתרומה גדולה היינו מדרבנן דמדאורייתא (סאה) אחת פוטרת את הכרי. וי"ל דמיירי למטה דיש שיעור לתרומה גדולה למטה דאין אדם עושה כל גרנו תרומה משום דבעינן ראשית ששיריה ניכרין כדאי' בפ' ראשית הגז (דף קל.). אבל אדם עושה כל שדהו בכורים (כמו שפירשנו בריש מה' בכורים) והא דאמרינן בב"מ בפ' הזהב (בבא מציעא דף מט.) ישראל שאמר לבן לוי כור מעשר יש לך בידי רשאי בן לוי לעשותו תרומת מעשר על מקום אחר משום דלא מצי הדר ביה היינו מן המוקף אי נמי שלא מן המוקף ובשבתות וימים טובים כעובדא דר' ינאי דהאשה רבה או כעובדא דפרק בכל מערבין (עירובין דף לב.) שלא יאכלו עמי הארץ טבלים ובפ' כל הגט פי' רבינו שלמה דאין חברים תורמין שלא מן המוקף דשמא אינה בעין באותה שעה ולפירושו יש לומר לפי דמוקף דהתם לאו כמוקף דהכא ואם זה וזה לפניו שם ואפילו איסורו דרבנן ליכא דלא הויא כשאר דברים דבעי מוקף אפילו בשתיהן לפניו כדמוכח בסוף פרק ג' דמעשר שני וגבי חלה בפ"ק דנדה ובסוטה בפרק כשם וההוא מוקף לאו משום חששא אלא דאורייתא גזירת הכתוב כדדריש בירושלמי כדפרשתי. וילפי חלה מתרומה גדולה אבל מוקף דכל הגט משום חששא ובשניהם לפניו שרי. אבל קשה לפירוש רבינו שלמה מהא דתנן בפ' כל הגט (גיטין לא.) המניח פירות להיות מפריש עליה' תרומות ומעשרות

מפריש עליהם בחזקת שהן קיימין אלמא לא חיישינן שמא אינן בעין ולפי' ר"ת איכא לאוקמא בשבתות וימים טובים או דלא ליעבד עם הארץ איסורא רבה אבל לפי' רבינו שלמה לא יתכן לומר כן דמשמע כי כולה מתני' דהתם דחשיב מילי טובא דבחזקת [שהן] קיימין ולא משום כבוד השבת ולא משום תקלה ושמא בדבר שביד אחרים איכא למיחש טפי ולפי' ר"ת קשה דבתוספתא דטבול יום משמע דתרומת מעשר לא בעי מוקף אפילו מדרבנן ובסוף טבול יום פירשנוהו:

משנה ו

ובשביעית. פירוש ובשביעית ירק נמי אית ביה שביעית אלא מפרש בירושלמי (הל' ג) כגון אתרוג בת ששית הנכנסת לשביעית הכי היא לבעלים כאילן בתר חנטה ופטור ממעשר כירק דבתר לקיטה והא דלא קתני תנא שוה לאלן לענין כלאים דלא הוי כלאים בכרם מה שאין כן בירק ולענין ראש השנה שלו שוה לאילן דאע"ג דאחר לקיטתו עישורו כירק מכל מקום ראש השנה שלו שבט כאילן כדאמרינן בפ"ק דראש השנה משום דלא תנא הכא אלא מידי דבהאי אזלינן בתר חנטה ובהאי אזלינן בתר לקיטה לכל דבר בריש קדושין (דף ג.) מפרש מ"ט תני תנא קמא בלשון דרך ור' אליעזר בלשון דבר:

משנה ז

דם מהלכי שתים וכו' אין חייבין עליו. פירוש דם מהלכי שתים היינו דם האדם דמכשיר כגון דם חללים כדאמרינן בפ' שני דחולין (לה:) וכן דם שחיטה דבהמה נמי מכשיר כדאמרי' התם ודם השרץ כלומר ושוה לדם השרץ לענין זה דאין חייבין עליו משום דם כדדרשינן בפ' דם שחיטה (כריתות כא:) ואפי' מצות פרוש אין בו בדם מהלכי שתים כדאמרינן בפ' אע"פ (כתובות ס.) והוא דקאמר דאין חייבין על דם השרץ היינו בהתרו בו משום דם אבל התרו בו משום טמא חייב:

משנה ח

כוי וכו'. פירוש כוי בפרק אותו ואת בנו(חולין פ.) כוי זה איל הבר ויש אומר זה הבא מן התיש ומן הצביה ר' יוסי אומר כוי בריה בפני עצמה ולא (הכירו) [הכריעו] בו חכמים אי מין חיה הוא או מין בהמה הוא ושל בית דושאי היו מגדלין מהן עדרים עדרים טעון כסוי לחומרא כדאמרי' בפרק אותו ואת בנו:

ואין שוחטין אותו ביום טוב. לפי שאסור לכסות את דמו כדקתני וטעמא דאין מכסין אמרינן בפ"ק דביצה (דף ח.) משום דאפר כירה מוכן לודאי ואין מוכן לספק דדעתו לודאי ואין דעתו לספק:

בטומאת נבלה כחיה. דחלב נבלת בהמה טהור כדדרשינן בפ' כל שעה (פסחים כג.) מדכתיב יעשה לכל מלאכה ובשל בהמה איירי דכתיב ואכל לא תאכלוהו כדדרשינן בפ' שני דחולין (כג.) יבוא איסור נבלה ויחול על איסור חלב ואין פודין בו פטר חמור דשמא חיה הוא ותנן בפ"ק דבכורות אין פודין בחיה.

משנה ט

ואין שוחטין אותו ביום טוב. לפי שאסור לכסות את דמו כדקתני וטעמא דאין מכסין אמרינן בפ"ק דביצה (דף ח.) משום דאפר כירה מוכן לודאי ואין מוכן לספק דדעתו לודאי ואין דעתו לספק:

בטומאת נבלה כחיה. דחלב נבלת בהמה טהור כדדרשינן בפ' כל שעה (פסחים כג.) מדכתיב יעשה לכל מלאכה ובשל בהמה איירי דכתיב ואכל לא תאכלוהו כדדרשינן בפ' שני דחולין (כג.) יבוא איסור נבלה ויחול על איסור חלב ואין פודין בו פטר חמור דשמא חיה הוא ותנן בפ"ק דבכורות אין פודין בחיה.

משנה י

כחלב בהמה. פירוש כחלב בהמה לחומרא דשמא בהמה היא אבל אין חייבין עליו כרת דשמא חיה היא:

ואינו נלקח בכסף מעשר מלאכול בירושלים. שאין לוקחין אותו בירושלים בכסף מעשר דשמא בהמה היא ואין לוקחין בהמה לבשר תאוה אלא לזבחי שלמים כדתנן בפרק קמא דמעשר שני ואם לקח בהמה לבשר תאוה לא יצא העור לחולין ולזבחי שלמים אי אפשר דשמא חיה היא ובירושלמי (הל' ו) קאמר דאפי' בשעת שהיו לוקחין בהמה לבשר תאוה אינו נלקח בכסף מעשר לאכול בירושלים:

וחייב בזרוע ובלחיים ובקבה. בפרק הזרוע מוקי לה בצבי הבא על התיישה ובשה ואפי' מקצת שה קא מפלגי דר' אליעזר דפטר קסבר שה ולא מקצת שה והא דתלי טעמא במוציא מחבירו עליו הראיה משום דמספקא ליה אי חוששין לזרע האב או לא ואיתא נמי בפרק אותו ואת בנו ורבנן סברי שה ואפילו מקצת שה מאי חייב. חייב בחצי מתנות ומיהו מסקנא בפרק הזרוע דחייב בכולן משום דכתיב או שה לרבות את הכוי:

משנה יא

פירוש לא כתב לו את הכוי. אף על פי שכתב לו שניהם דאין דעתו אלא על הודאי ובירושלמי (שם) אמרינן מתניתין דלא כר' דתניא הקדיש חיתו ובהמתו הקדיש את הכוי ר' אומר לא הקדיש את הכוי ומפרש התם דפליגי במעייל אינש נפשיה לספיקא וקא אתא מתניתין כר' אליעזר ויש תימה דמתני' קתני הריני נזיר שזה חיה ובהמה הרי זה

נזיר והשתא ממוניה לא מעייל לספיקא גופו לא כל שכן דהכי משמע התם בנדרים דתנ' סתם נדרים להחמיר ופריך והתנן סתם נדרים להקל והוא משנה במסכת טהרות פרק ד' ומשני הא רבי אלעזר הא רבנן דמאן דאמר ממונו מעייל לספיקא גופו נמי עבידא ליה דמעייל לספיקא ולמאן דאמר ממונו לא מעייל לספיק' כש"כ גופו דלא מעייל לספיקא: **הריני נזיר שזה חיה ובהמה**. במס' נזיר פרק ב"ש תנן ראה את הכוי ואמר הריני נזיר שזה חיה הריני נזיר שאין זה חיה הריני נזיר שזה בהמה הריני נזיר שאין זה בהמה הריני נזיר שזה חיה ובהמה הריני נזיר שאין זה לא חיה ולא בהמה הרי זה נזיר ושאר כל הדרכים מפרש בירושל' כגון לענין הרובע והנרבע ממנו:

פרק ג

משנה א

שבכרה. פירוש שבכרה ואע"פ שלא נגמר הפרי הרי אילו בכורים ואין צריך עוד לקרות שם וטעמייהו מפרש בירושלמי (הלכה א) דכתיב (דברים כ"ו:י') הנה הבאתי את ראשית פרי האדמה בשעת הבאה פרי אבל בשעת הפרשה אפילו בוסר אפילו פגין ור' שמעון סבר דכתיב ולקחת מראשית כל פרי האדמה מה בשעת הבאה פרי אף בשעת הפרשה פרי כלומר בתלוש כמו בהבאה ואמרי' בירושלמי (שם) דלר' שמעון לא קרא שם בתלוש לא קדשו ואין מדמאין ואין חייבין עליו חומש ואין לוקין עליהם חוץ לחומה ואמרי' בירושלמי תני רבי שמעון הבכורים אחד ששים פאה אחד ששים ראשית הגז אחד ששים תרומה טמאה אחד ששים תרומה שאין הבעלים מקפידים עליה אחד ששים מה אית ליה כגון תרומה הכלסין והחרובים ושעורים שבאדום ובטבל טמא נמי אין מקפיד אם מפריש אחד ששים שסופה לשרפה ולא לאכילה ולא חשיב עין רעה:

משנה ב

שבמעמד. מפרש בירושלמי (הלכה ה) כגון יהויריב ומכיריו ידעיה ומכיריו:

ברחובה של עיר. מפרש בירושלמי (שם) מפני אהל טומאה והיינו דתנן בפרק בתרא דמגילה (דף כו) בני העיר שמכרו רחובה של עיר ומפרש בגמרא דיש בו משום קדושה שמתפללין בו בתענית ומעמדות ומוחקין מן הספרים מעמדות משום דמה ענין מעמדות לכאן ושפיר גרסי ליה דאיירי במעמדות דבכורים כדתנן הכא למשכים כלומר לבקר הממונה ראש המעמד קומו ונעלה ציון בירושלמי אמרינן בדרך היו אומרים שמחתי באומרים לי בית ה' נלך בירושלים היו אומרים עומדות היו רגלינו בשעריך ירושלים

בהר הבית היו אומרים הללויה הללו אל בקדשו בעזרה היו אומרים כל הנשמה תהלל יה הללויה:

משנה ג

גרוגרות וצמוקים. פירוש לפי שהיו רחוקים צריך להביא דבר המתקיים:
והשור הולך עמהם. בירושלמי (הל' ג) פליגי רב חמא מקריב שלמים רב אומר מקיצין בהם את המזבח. ר' זעירא בעי יחיד שנתעצל ולא בא מביא גדי ועטרה של זית בראשו מפרש בירושל' (שם) שהוא ממין שבע כלומר מאילן המחובר שבשבעה שהוא סמוך לארץ דכתיב ארץ זית שמן ודבש:
ועיטרו את הביכורים. בירושל' תני מי שהיו בכוריו גרוגרות היה מעטרן בענבים:
לפי כבוד הנכנסין. בירושלמי (שם) פריך וכי יש קטן וגדול בישראל אלא כיני מתניתין באוכלסין לפי רוב הנכנסים היו יוצאים אם מרובים ואם מועטין:
בעלי אומניות. בירושל' (שם) פריך ולא כן כתיב והדרת מה קימה שאין בה חסרון כיס אף הידור שאין בה חסרון כיס שניוה היא שהיא אחת לקוצים ר' יוסי בר בון בשם רב הונא בר חייא בוא וראה מה גדל כחן של עושה מצות שמפני זקן אינו עומד ומפני עושה מצות עומד והאי שנויין איתא נמי בפ"ק דקדושין:

משנה ד

שמגיע. **פירוש הגיע לעזרה**. אמרינן בירושלמי (הל' ד) אמר רב הונא כיני מתני' (דברים כו) ולקח הכהן הטנא מידך ואח"כ הלוים בשיר. הגוזלות שעל גבי הסלים. בירושל' (שם) תני ר' יוסי אומר לא היו נותנים הגוזלות על גבי הסלים שלא ינבלו את הבכורים אלא תולה אותם חוץ לסלים ומה שבידם בכורים שהיו מביאין בידם:

משנה ו

ואוחזו בשפתותיו. פירוש אוחז בשפתותיו וכהן מניח ידיו תחתיו ומניף משמע שהסל על יד הכהן אלא שהבעלים אוחזין הסל בשפתותיו והא דאמרינן בפרק כל המנחות באות מצה כהן מניח ידו תחת יד הבעלים ומניף לאו דווקא קאמר תחת יד הבעלים ממש דאם כן הוי לך חציצה בין הכלי ובין יד הכהן ובסוף שתי מדות מסקינן גבי בעלי סוברין לינפו כולהו בהדי הדדי קאמר הויא חציצה ומיהו רבינו שלמה פי' שם דבתנופות הכהן לא איכפת לן אם יש בה חציצה דעיקר תנופה בבעלים היא ודבר תימה מנא ליה הא דהא תרווייהו כתיבין והתם תניא גבי תנופה דשלמים הא כיצד כהן מניח ידו תחת יד הבעלים ומניף כיצד עושה מניח אמורים על פסת היד וחזה ושוק עליהם והתם נמי מצינו למימר שאוחז הכהן באמורים הוציאם חוץ לפסת היד ולפי שנתלים למטה קאמר

תחת יד הבעלים. ובירושל' דסוטה [פ"ג הל' א] משמע קצת דחוי ממש גבי תנופת מנחת סוטה דפריך בירושלמי ואין הדבר כעור מביא מפה ואינו חוצץ מביא כהן זקן ואפילו תימא ילד אין יצר הרע מצוי לאותה שעה ומיהו מצינן למימר דאע"פ שזה למטה מן הכלי וזה למעלה מן הכלי פעמים נוגעים ידיו בידיה על ידי שמתעסקין יחד בתנופה בצד המזבח. אמרינן בירושלמי על קרן דרומית מערבית לפני ה' יכול במערב תלמוד לומר אל פני המזבח אי אל פני המזבח יכול בדרום תלמוד לומר לפני ה' הא כיצד מגישין על קרן מערבית דרומית ומניחין בדרומית של קרן והשתחוה ויצא משמע דלא היה מניף כי אם בשעת קריאה אבל בספרי משמע דאיכא שתי תנופות דקתני והנחתו לפני ה' אלהיך והשתחוית לפני ה' אלהיך מלמד שטעונין הנפה שתי פעמים אחת בשעת קריאה ואחת בשעת השתחויה והתם בספרי דרש תנופה מדכתיב ולקח הכהן הטנא מידך כר' אליעזר בן יעקב בפרק כל המנחות באות מצה (מנחות דף סא) דיליף יד יד מידיו תביאנו ושמא סבר לה נמי כר' יהודה דדריש התם והנחתו זו תנופה או אינו אלא הנחה כשהוא אומר והניחו הרי הנחה אמורה הא מה אני מקיים והנחתו זו תנופות ולהכי בעי שתי תנופות דולקח הכהן באמצע קריאה כתיב והנחתו גבי השתחואה כתיב ומשמע ליה לשון תנופת מלשון לך נחה את העם מני"ר בלע"ז שמוליך ומביא ומעלה ומוריד אי נמי מדאחר הנחת הכהן כתובה עוד הנחה אחריתי לאחר קריאה שמע מינה דנוטל לאחר הנחת הכהן לחזור ולהניף אחר הקריאה דהיינו שעת השתחויה אבל קשה דבפרק בתרא דמכות אמרינן מאן תנא דפליג עליה דר' יהודה ר' אליעזר בן יעקב מנא ליה דפליגי דילמא דריש תרוויהו כמו תנא דספרי והתם משמע לר' אליעזר בן יעקב מייתר ליה והנחתו לומר דהנחה מעכבת בהן ושמא מדלא מייתי כל חד דרשה דחבריה מכלל דלא סבירא להו בהדדי ומיהו קשה דר' יהודה דרש תנופה מוהנחתו ואפילו הכי מוקי לה לשעת קריאה משום דהניף גבי קריאה כתיב לכך נראה דבספרי דריש תנופה להשתחואה מדאיתקיש להנחה ועוד יש תנא שלישי דלית ליה תנופה כלל מדתנן התם במנחות והבכורים כדברי ר' אליעזר בן יעקב מכלל דלרבנן לא בעי תנופה והא דקאמר במכות מאן תנא דפליג עליה דר' יהודה ר' אליעזר בן יעקב ניחא ליה לאתויי תנא דמשכח בהדיא ועוד יש לדחות דשתי תנופות לאו דווקא אלא לפי שיש בכורים שאין טעונין קריאה כמו מן החג ועד חנוכה וקאמר דאותן הטעונין קריאה מניף בשעת קריאה ושאין טעונין קריאה מניף בשעת השתחויה:

משנה ז

נמנעו מלהביא. פירוש נמנעו מלהביא מפני הבושת שאין יודעין לקרות:

התקינו שיהא מקרין. מפרש בירושלמי (שם) שסמכו למקרא ועניית ואמרת שאין עניה אלא מפי אחר:

משנה ח

בסלים של נצרים. פירוש אסלי נצרים של ערבה קלופה דווקא קאי כדמוכח בשלהי החובל דדייק מהכא דבתר עניא אזלא עניותא דעניים סליהם לכהנים אבל עשירים שהיו מביאין בקלתות של כסף ושל זהב כשהולכין נושאין אותן עמהן:

משנה ט

רבי שמעון בן ננס אומר וכו'. ירושלמי (שם) אמר רבי יוסי כל עמא מודים שמעטרים את הבכורים מחוצה לארץ שאין בני אדם טועים לומר שמביאין בכורים מחוצה לארץ מה פליגין בעמון ומואב מאן דאמר מעטרין את הבכורים חוץ משבעת המינים מעטרים את הבכורים מעמון ומואב ומאן דאמר אין מעטרים את הבכורים חוץ משבעת המינים אין מעטרים את הבכורים מעמון ומואב. אמר רבי מנא כל עמא מודין שאין מעטרין את הבכורים מעמון ומואב שבני אדם טועין לומר שמביאין בכורים מעמון ומואב מה פליגין בחוצה לארץ מאן דאמר מעטרים את הבכורים חוץ משבעת המינים מעטרין את הבכורים מחוצה לארץ ומאן דאמר אין מעטרים את הבכורים אלא משבעת המינים אין מעטרין את הבכורים מחו"ל:

מעטרים פירוש סביב הסלים היו תולין בהן פירות מבחוץ לנוי והוא העטור:

משנה י

תוספת הבכורים. פירוש תוספת הבכורים עיקר הבכורים היינו תאנה שבכרה ואשכול שבכר אומר הרי אילו בכורים וכשבא ללקטן וליתנן בסלים מוסיף על תאנים תאנים אחרים שאינם בכורים וכן על כולם מוסיף ממינו והעיטור היינו מה שמקיף להם מבחוץ לנוי ופטורה מן הדמאי בעם הארץ שמביא בכורים:

תניא בתוספתא מצוה להביאן בשבעה כלים ואם הביאן בכלי אחד יצא כיצד הוא עושה נותן שעורים מלמטה ודבר אחר על גביהן חטים על גביהם ודבר אחר על גביהם זיתים על גביהם ודבר אחר על גביהם תמרים על גביהם ודבר אחר על גביהם רמונים על גביהם ודבר אחר על גביהם תאנים על גביהם ודבר אחר על גביהם למעלה מכולן ענבים ומקיף עליהן אשכול של ענבים מבחוץ ולא היו עולים יחידים יחידים אלא פלכים פלכים ולא היו הפלכים כל היום כולו אלא שתי ידות ביום חזני בית הכנסת עולין עמהן ולנין ברחובה של עיר ולא היו נכנסים לבתים מפני אהל טומאה וטעונה עולה ושלמים ולא היו מתעסקין בהן בחזירתן כדרך שמתעסקין בהליכתן פי' בשבעה כלים כשמביא

משבעת המינים שיביא כל מין ומין בכלי בפני עצמו כיצד הוא עושה כשמביא שבעת המינים בכלי אחד ודבר אחר על גביהם להפסיק בין מין ומין עוד תניא בתוספתא תוספת הבכורים מין במינו ועיטור הבכורים מין בשאינו מינו תוספת הבכורים נאכלת בטהרה ופטורה מן הודאי ואין צריך לומר מפני הדמאי ועיטור הבכורים חייב בדמאי ואין צריך לומר בודאי תוספת הבכורים מין על שאינו מינו מדבר שחייב בבכורים חייב בדמאי ואין צריך לומר בודאי ועיטור הבכורים ממין על שאינו מינו שאינו חייב בבכורים פטור מן הודאי ואין צריך לומר בדמאי ועיטור הבכורים ממין על שאינו מינו מדבר שאינו חייב בבכורים או מעמון ומואב אפילו דבר שחייב בבכורים אין מקבלין ממנו פירוש פטורה התוספת מן הודאי ומתניתין דקתני מן הדמאי משום עיטור נקטיה דאפילו בדמאי חייב תוספת הבכורים מין על שאינו מינו כלומר אם עשה תוספת ממין על שאינו מינו ועיטור הבכורים ממין על שאינו מינו מדבר שאינו חייב בבכורים פטור מן הודאי דכיון דלא מחייבה בתרומה ומעשר אלא מדרבנן פטרום חכמים כיון דנעשו עיטור לבכורים אע"פ שאין מקבלים ממנו כדקתני סיפא וכר' עקיבא דמתניתין אתיא ולא כר' שמעון בן ננס:

משנה יב

ולמה אמרו הבכורים נכסי כהן שהוא קונה מהן עבדים וקרקעות. פירוש שהוא קונה מהם עבדים אינן יוצאין בשביל כך מקדושתם ואסורים לזרים וליאכל חוץ לחומה ונאכלין בטהרה וספר תורה מותר לקנות מהן ואע"ג דתנא בהמה טמאה איצטריך למתני ספר תורה דסלקי דעתין כל הני נהי דאינהו לאו בני אכילה נינהו חזי לשכר שיבא לידי אכילה אבל ספר תורה אינה לאכילה ולא חזי לשכר שיבא לידי אכילה. ועוד יש לפרש דאאשה בכתובתה קאי דאמרן שנוטלת הבכורים בכתובתה וס"ת נוטלת כמו כן בכתובתה ואפשר דאבעל חוב נמי קאי דאשה בכתובתה וב"ח בחובו נוטלין בכורים וס"ת. ובירושלמי (שם) מייתי עלה ר' חנינא ר' פנחס ר' יוחנן בשם ר' שמעון בן גמליאל מוכר אדם ספר תורה לישא אשה וכש"כ מפני חייו דסלקא דעתא כיון דאסור למכור ס"ת אלא להני מילי אין ממשכנין אותן בה קמ"ל וכפירוש ראשון פירש רבינו שלמה בחולין פרק הזרוע דאקונה מהן קאי ולא יתכן דאם כן הוי ליה למתני ספר תורה בהדי אינך דרישא מקמי אשה ובעל חוב וכמו שפירשתי נכון וסתם מתניתין ר' מאיר היא דאמר מטלטלי משתעבדי לכתובה בפרק האשה שנפלו בכתובות מדמשכנין אותו מן הבכורים ומס"ת דנוטלין בעל כרחו משמע:

אלא לחבר בטובה. ר' יהודה לטעמיה ורבנן לטעמייהו דפליגי בפרק בתרא דחלה דתנן אלו ניתנין לכל כהן וקחשיב קדשי המקדש והבכורים ר' יהודה אוסר בבכורים והן

מחלקין ביניהן כקדשי המקדש לשון חלוקה לאו דווקא דקדשי המקדש אין מחלקין כדתניא במנחות בפרק ואלו מנחות ובקדושין פרק שני דאפילו בקדשים קלים אין חולקין זה כנגד זה וכן בהנהו דזבחים בריש טבול יום אין לשון חלוקה דווקא ובסיפא דהך ברייתא גופא דאין חולקין דקתני איש חולק ואפילו בעל מום ואין קטן חולק ואפילו תם היינו כלומר אין מסרבין בו לאכול אבל לקטן מסרבין וקצת קשה מהא דתנן בשבת בפרק שואל מטילים חלשים על הקדשים ביום טוב ושמא מפני דרכי שלום בעלמא היו עושים ועוד נראה דדווקא קאמר דאין חולקין לענין שיהא שלו לקדש בו את האשה דמהכא מייתי לה פרק שני דקדושין אי נמי לא ממעטינן הכא אלא דאין חולקין שתי מנחות זו כנגד זו אבל מנחה אחת חולקין לכמה חלקים וכן זבח אחד והא דפריך בפרק האיש מקדש מהא דתניא גבי לחם הפנים הצנועין מושכין את ידיהם והגרגרים היו חולקין ולא משני מנחה אחת שאני משום דהתם לאו מלשון חולקין גרידא דייקא מדלא מייתי דהכא ודפרק טבול יום אלא כדפירש התם רבינו שלמה דסלקא דעתין דהאי חולקין לא ליטול חלקו המגיע קאמר דלאחר שמת שמעון הצדיק נשתלחה מארה בלחם הפנים ולא היה מגיע לכהן אלא כפול וכפול למאי חזי אלא חולקין דרך עילוי שמניח חלקו לחברו ונוטל כנגדו במקום אחר אלמא אית בהו דין חלוקה ומשני דחלקו המגיע קאמר וכשאינה שוה לו חוטף חלק חבירו ואכלו והא דתנן במס' סוכה פ' בתרא הנכנסין חולקין בצפון חלקו המגיע קאמר ובעוד שהיתה בו ברכה:

ירושלמי (הל' ו') תני המוכר ספר תורה של אביו אינו רואה סימן ברכה לעולם וכל המקיים ספר תורה בתוך ביתו עליו הכתוב אומר (תהילים קי"ב:ג') הון ועושר בביתו וצדקתו עומדת לעד:

פרק ד

משנה ב

מטמא בלובן כאנשים. פי' דספק איש הוא ואיש מטמא בלובן כדאמרי' בפרק בנות כותים דזוב דומה למי בצק של שעורים וללובן ביצה המוזרת:

ונושא אבל לא נישא כאנשים. האי תנא סבר אנדרוגינוס ספק הוא כדמוכחא כולה מתניתא והשתא לענין מה קתני נושא אבל לא נישא אי לענין שאם קידש אשה צריכה גט ואם נתקדש לא בעי גט הא ספק אשה הוא אלא לענין תרומה איירי כדאמרינן ביבמות סוף פרק הערל לריש לקיש דתנן התם ר' יוסי ור"ש אומרים אנדרוגינוס כהן שנשא בת ישראל אוכלת בתרומה ובגמרא אמר ר"ל מאכילה בתרומה ואינה מאכילה בחזה ושוק

ומפרש התם ואין מאכילה בתרומה בזמן חזה ושוק דקסבר ר"ל אנדרוגינוס לר' יוסי ספקא הוא ומאכילה בתרומה בזמן הזה דרבנן אבל לא בזמן חזה ושוק דאורייתא ופריך עלה מהא דתנן אנדרוגינוס נושא אבל לא נישא מדקתני נושא דחשיב ליה זכר וודאי ומשני תני אם נשא דיעבד ואפילו הכי אבל לא נישא דיעבד דאם נישא לכהן אין מאכילו בתרומה דרבנן והיינו טעמא דהחמירו עליו אם נישא משום דאם הוא זכר חייבין עליו סקילה כזכר לכל הפחות ממקום אחד ואיכא למאן דאמר דמחייב התם משני מקומות ולמאי דמותיב מינה התם לר"ל נשוי דתקשי ליה ברייתא דהכא דקסבר ספקא הוא וקתני נושא ושמא לא שמיעא ליה:

ואינו מתייחד עם הנשים. משום ספק איש דייחוד אסור כדאיתא בפרק בתרא דקדושין. ואינו ניזון עם הבנות בנכסים מועטים כדאיתא בריש מי שמת שהנקבות דוחות אותו אצל הזכרים:

ואינו נעטף ומספר כאנשים. כלומר אינו נעטף כאנשים ומספר כאנשים וכללם לפי שטעם אחד לשניהם דדרך אשה לעטוף את ראשה ולכסותו בצעיף ואין דרך איש כן דרך איש לספר ואין דרך אשה לספר אלא מגדלת שער כלילית ובענין שינהוג בעצמו בתספורת ומלבושים כעין איש שלא יבא לינשא אם יתנהג כאשה וחשו לינשא יותר מלישא כדפרישית אבל אין לפרש דתנא מספר כאיש משום פיאות דהא תנא ליה סיפא:

משנה ג

באודם. אשה מיטמאה באודם כדילפינן בפ"ש דנדה:

ואינו מטמא למתים. אם הוא כהן:

בל תקיף. הקפת הראש:

בל תשחית. פאת זקן וכולהו ילפינן בפ"ק דקדושין דאנשים חייבין ונשים פטורות:

וחייב בכל מצות. אפילו במ"ע שהזמן גרמא כגון לולב וסוכה ושופר:

ואין זקוק ליבום כנשים. כך כתוב בכל הספרים משמע דאירי בשנתקדש לאחד מן האחים ומת דפטור מן החליצה ומן היבום מידי דהוה אאיילונית ודרשינן בפ"ק דיבמות אשר תלד פרט לאיילונית שאינה יולדת אבל א"א לפרש כן דא"כ מאי כנשים אדרבה נשים זקוקות הן אלא הכי גרסינן ואין זקוק ליבם כנשים דאם אין יבם אחר אלא הוא היבמה מותרת לינשא לשוק ופטורה מן החליצה ומן היבום אפילו הוא איש מידי דהוה אסריס דתנ' בפרק הערל דבין לר' אליעזר ובין לר' עקיבא הוי אין לו רפואה ולא היתה לו שעת הכושר והיינו דקתני כנשים דאין אשה זוקקת אשת אחיה:

ואין חולק עם הבנים בנכסים מרובים. שהזכרים דוחים אותו אצל נקבות כדאיתא בריש מי שמת:

ואינו חולק בקדשי המקדש. דאשה אינה חולקת אפילו בחזה ושוק. דלכל בני אהרן תהיה כתיב ולא בנות אהרן ולענין חלוקה כתיב כדדרשינן בפרק האיש מקדש אי נמי כדדריש התם איש למעוטי קטן והוא הדין איש ולא אשה:

ופסול לכל עדות. דאשה פסולה לעדות כדדרשינן בפרק שבועת העדות:

ואינו נבעל בעבירה כנשים. כגון כל איסורי עריות בתו ובת בתו ובת בנו וכיוצא בהן הרבה ובלאו הכי אסור לבעול משום זכר למאן דמחייב משני מקומות בסוף הערל אלא פלוגתא הוא ואצטריך הכא למאן דלית ליה:

ופסול מן הכהונה. דאם נבעל בעבירה נפסל מן התרומה אם הוא כהן כבת כהן שנבעלה לפסול לה פסלה כדאמרינן ביבמות בפרק אלמנה:

חייב על הנזקין. כדתנן בפ"ק דב"ק והנשים בכלל הנזק ויליף לה מקרא בגמרא:

משנה ד

ואמו יושבת עליו דם טוהר כאנשים. ארבעים יום וכנשים ימי טומאה שבועיים הכא לחומרא והכא לחומרא ומקולקלת למנינה אם תראה יום שבעים וארבעה ותחזור ותראה יום שמונים ואחד:

ונוחל בקדשי הגבול. כגון תרומה ותרומת מעשר וחלה אם הוא כהן ומעשר ראשון אם הוא לוי ותנא נוחל ולא תנא חולק לפי שאין חולקין לו תרומה בגרנות אלא משגרן לביתו כדתניא בסוף נושאין על האנוסה:

הריני נזיר שזה איש ואשה. כלומר שזה איש או אשה:

משנה ה

אין חייבים על טומאתו. על ביאת מקדש אפילו ראה לובן ואודם כאחת ואין שורפין כדאיתא בפרק המפלת:

ואינו נערך. לא בערך איש ולא בערך אשה כדדרשינן בפרק המפלת:

ואינו נמכר לעבד עברי. משום דקטן אינו נמכר לעבד עברי וגדולה אינה נמכרת לאמה העבריה הלכך לא אפשר:

שאין זה איש ואשה. כלומר שאין זה איש או שאין זה אשה:

ר' יוסי אומר אנדרוגינוס בריה בפני עצמו הוא ולא יכלו החכמים להכריע אם איש הוא או אשה היא. וביבמות בסוף הערל מייתי לה אהא דתנן התם ר' יוסי ור"ש [אומרים] אנדרוגינוס כהן שנשא בת ישראל מאכילה בתרומה וקאמר רב בגמרא ליתא למתניתין

דחשיב ליה ר' יוסי זכר מקמי ברייתא דחשיב ליה ספקא ותימה אם כן ר' יוסי דהכא היינו ת"ק ועוד מאי אבל טומטום אינו כן אלא או ספק איש או ספק אשה אנדרוגינוס נמי כן הוא ודוחק לומר דנקיט אינו כן משום דטומטום ספק שלו יכול להתברר אם נקרע דאם נמצא זכר הוא זכר ודאי ואם נמצא נקבה הוה נקבה ודאית משא"כ באנדרוגינוס דלעולם עומד בספק דאין הלשון משמע כן כלל אלא יש לפרש דאנדרוגינוס לרבי יוסי שלשה ספיקות יש בו ספק בריה ספק איש ספק אשה ונפקא מיניה דאמו יושבת עליו לזכר ולנקבה ולנדה והכי נמי שמעינן ליה לר' יוסי גבי כוי בפרק אותו ואת בנו דתניא ר' יוסי אומר כוי בריה בפני עצמה הוא ולא הכירו בו חכמים אם מין חיה הוא או מין בהמה דיש בו שלשה ספקות ספק בריה ספק חיה ספק בהמה ונ"מ אם אמר הריני נזיר שאין זה לא חיה ולא בהמה [ה"ז נזיר] וכן באנדרוגינוס נמי נ"מ להכי אם אמר הריני נזיר שאין זה לא איש ולא אשה הרי זה נזיר והכי נמי אשכחן ביומא בפרק בתרא תנא דאית ליה כוי בריה בפני עצמה היא לא חיה ולא בהמה וכן ההיא דבכורות בסוף [פרק] על אלו מומין דממעט מהזכר אנדרוגינוס דבריה הוא ומיהו יש ליישבו אפילו לאו בריה הוא ואע"ג דעשר בהמות מנה הכתוב ולא מנה כוי אין לחוש בכך דלא מנה הכתוב אלא בהמות וחיות והא דחשיב רב בפ' אנדרוגינוס ספקא דכי ראה לובן ואודם כאחת שורפין עליו את התרומה אלמא לא חשיב ליה בריה דלמא לא סבר לה לא כר' יוסי דמתני' ולא כר' יוסי דברייתא דהא ביבמות בסוף הערל פליגי אמוראי אליבא דרב בקידוש איכא למאן דאמר הלכה כר' יוסי ואיכא למאן דאמר אין הלכה כר' יוסי וכי היכי דאיכא אמוראי דפליגי אליבא דרב בקידוש איכא נמי אמוראי דפליגי אליבא דרב באנדרוגינוס והא דאמרינן בסוף הערל אמר רב הונא אמר רב אנדרוגינוס חייבין עליו סקילה משני מקומות שאני התם דרבי קראי ואפי' יהא נקבה כדדרשינן את זכר משכבי אשה איזהו זכר שיש בו שני משכבות ודכותיה בסוף ר' אליעזר דמילה מרבינן ליה למילה מדכתיב (בראשית יז) המול לכם כל זכר: